

קנאת תורמים תרבה חוכמה

 שלחו להדפסה

מותר לי לחלוטם שגם תל-אביב תקבל תרומה כמו האוניברסיטה העברית, אבל למה צריך קרן פילנתרופית כדי שמדעי הרוח יזכו להכרה הולמת בחשיבותם?
זהר שביט

ידיעה בישרה השבוע על [תרומה ענקית של קרן מנדל](#) בסך 18 מיליון דולר להקמת מרכז למדעי הרוח באוניברסיטה העברית. התגובה הראשונה שלי למקרא הידיעה הייתה של קנאה צורבת: למה הם, ולא האוניברסיטה שלי, אוניברסיטת תל-אביב? התגובה השנייה הייתה תהייה: למה שוב יש צורך בנדבן שימלא את התפקיד שאמורה למלא הממשלה? למה אנו נזקקים לקרן פילנתרופית כדי שתחומי הדעת המכונים "מדעי הרוח" יזכו להכרה הולמת בחשיבותם ובערכם וינתן לכך ביטוי בתרומה נדיבה?

כך או כך, אין ספק שהבשורה על התרומה אינה מתמצה בחדשות הנוגעות רק לאוניברסיטה העברית בירושלים. הידיעה הזו, יש לקוות, עשויה להיות נקודת מפנה וביטוי לשינוי הנדרש ביחס למדעי הרוח ולמעמדם באקדמיה ובציבור. האקדמיה בישראל מצטיינת ברמה הבינלאומית שלה, ובתוכה בולטים מדעי הרוח כמרכז אקדמי ומחקרי מוביל בעולם.

תלויים באוויר

מחוץ לחוגי ההיסטוריה / תומר ולמר

הידלדלות מספר התלמידים ומיעוט תקציבים הביאו לסגירת קורסי מפתח בחוגי היסטוריה כללית בכלל האוניברסיטאות בארץ. המרצים מזדעקים: "זה כמו שסטודנט לפיזיקה לא ילמד על תורתו של איינשטיין"

[לכתבה המלאה](#)

לא מכבר חזרתי מכנס בינלאומי בבריטניה, שבו השתתפו טובי החוקרים. אחד מהם, שקיבל משרה עם קביעות באחת האוניברסיטאות המשובחות, סיפר לי ששמע לפני כשנה על מכרז בתחומי, ושזכתה בו חוקרת ראוייה. הוא הבין שבכך נסתם הגולל על סיכויי לחזור לארץ, שכן התחום שבו הוא עוסק אינו "פופולרי". ומכיוון שהגורם המכריע אצל קובעי המדיניות הוא מספר התלמידים המעוניין בתחום, ולא דווקא איכות החוקר ומחקריו, לא נותר לו אלא להשתקע שם.

לבי נחמץ וחשבתי על הבזבז הנורא, ואיך נפלו מדעי הרוח קורבן - אולי יותר מכל תחום אקדמי אחר - למגמות המכלליזציה והאינסטרומנטליזציה של הלימודים האקדמיים. אני מכירה עוד חוקרים מצטיינים כמותו, שמצאו משרה באוניברסיטאות טובות בחו"ל וגם לא מעטים המתעקשים עדיין להישאר בארץ ומקווים להיקלט באחת האוניברסיטאות כאן, לפני שיתייאשו ויעברו לאחת האוניברסיטאות בארצות הברית או באירופה.

כאילו זו גזירת גורל

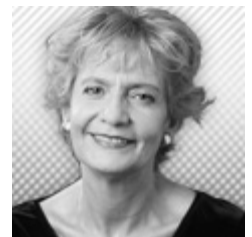
מדברים רבות על "ירידת קרנם של מדעי הרוח", בלשון סבילה, כאילו זו גזירת גורל וכאילו שאין מי שאחראי לכך. טוענים שהתופעה נובעת מכך שהסטודנטים מעדיפים תחומי לימוד אחרים, "פרקטיים" יותר. הטענות הללו מתעלמות מהתפקיד המכריע שיש למדיניות הממשלה בתהליך הזה. כוונתי למדיניות הבוחנת את מדעי הרוח לפי ה"שימושיות" שלהם, או, במילים אחרות, לפי מספר הסטודנטים הבוחרים ללמוד אותם.

ברגע שזכות הקיום של תחום דעת כלשהו נקבעת על-פי מספר התלמידים המעוניינים ללמוד אותו והחשבון נעשה לפי אמות מידה של "צורך" ו"ביקוש", כאשר האוניברסיטה נתפשת רק כמוסד המספק שירותים, והסטודנטים כלקוחות - נפגעים האוניברסיטה והמחקר פגיעה אנושה. שאלת תרומת מדעי הרוח לאוצרות הרוח ולמורשת העשירה של מדינת ישראל אינה מטרידה את קובעי המדיניות, ואף לא החשש מהיעלמותם של תחומי דעת, כולל אלה שעניינם ההיסטוריה והרוח היהודיים.

כתוצאה מכך, סטודנטים מעדיפים תחומי לימוד "מושכים" יותר לכאורה. לעתים קרובות מדובר בתחומים הדורשים פחות השקעה מזו הכרוכה ברכישת דעת בתחומים התובעניים של מדעי הרוח. סטודנטים למדעי הרוח מתקשים לקבל מלגות, ובוגרים מצטיינים נאלצים לנדוד לארצות נכר.

התרומה של קרן מנדל מיועדת לא רק להקמת בניין באוניברסיטה העברית. היא מיועדת 2 מיליון דולר לשנה למחקר. עובדה זו מעידה על הכרה בתפקידם החשוב של מדעי הרוח בשימור נכסי הרוח הלאומיים והאוניברסליים, בטיפוחם, ובפיתוח המחקר. זה הלשד החיוני של כל חברה

רק בגלל הרוח

לא רק היצע וביקוש. זהר שביט צילום: עדי מזן

 לחצו כאן להגדיל הטקסט

ושל כל תרבות. את הלשד החיוני הזה צריך לטפח, אם אוצרות הרוח חשובים לנו. התוצר של הפקולטות למדעי הרוח נכבד לא פחות, והייתי מעזה לומר אף יותר, מתוצר של תחומי דעת אחרים.

שמחתי לקרוא שהתורם לא התנה את התרומה בקביעת תחומי המחקר שאליהם תופנה, ולא יכולתי שלא לדמיין אלו אפשרויות נפלאות היו נפתחות בפנינו באוניברסיטת תל-אביב, אילו היינו גם אננו זוכים בתרומה דומה - השמיים הם הגבול ולחלום תמיד מותר. חשוב לא פחות - התמלאתי תקווה שאולי קנאת תורמים תרבה חוכמה.

- פרופ' זהר שביט עומדת בראש התוכנית לתרבות הילד והנוער בבית הספר למדעי התרבות באוניברסיטת תל-אביב

תגיות: [אוניברסיטאות](#) | [אקדמיה](#) | [חינוך](#)

[חזרה](#)